

September 2013

Kvæg som naturplejere

Fordele ved kvæg

Generelt er kvæg gode til naturpleje, fordi de æder et bredt sortiment af de planter, der gror på arealerne. Som drøvtyggere har de behov for at æde groft materiale og æder meget gerne friske, grønne skud. Det giver en afgræsning, hvor der tages noget over hele arealet.

Kvæg afgræsser gerne både fugtige og tørre områder. Mens de græsser, træder de vissen plantevækst ned, og det giver plads og lys til ny vækst.

Kvæg er så tunge, at de træder hul i plantedækket i de vådere områder. På den måde dannes der en god mo-

saik af knolde og huller med vand. Det skaber en lang række mikrohabitater, der kan rumme et rigt insekt- og planteliv. Desuden opstår der særlige mikrohabitater ved kokasser, der også giver levested for en række insekter.

Ulemper ved kvæg

Ved ekstensiv græsning kan kvæg normalt ikke hindre tilgroning med træer og buske på langt sigt. Det kræver derfor en supplerende indsats.

Kvæg fjerner ikke så store mængder næringsstoffer ved afgræsning, som det er tilfældet, når man tager slæt.

Det æder kvæg gerne

Kvæg foretrækker græsser og halvgræsser fremfor urter. Græs udgør næsten tre fjerdedele af føden. Urter og vedplanter udgør nogenlunde ligeligt fordelt resten. Smagsneutrale urter foretrækkes.

Dyrene afgræsser kun vedplanter i begrænset mængde, men foretrukne træer og buske kan påvirkes hårdt. Nogle af de løvtræer, de normalt foretrækker, er, pilearter, almindelig røn, dunbirk, asp og æble, og i nogle tilfælde eg og slåen.

Kvæg er gode til at holde tagrør og siv nede, fordi de æder de friske skud og nedtramper jordstænglerne.

Dyrene tager stor nælde sidst på sæsonen, eller hvis de bliver slået af.

Det æder kvæg helst ikke

Planter, som smager bittert - eksempelvis ranunkler og mange af de gule kurveblomster - fravælges normalt.

Nåletræer vrages sædvanligvis også.

Vortebirk, bøg og ene ædes i begrænset omfang.

Sådan græsser kvæg

Da kvæg ikke har fortænder i overmund, river de planterne af ved hjælp af tungen. Derfor kan de ikke være så selektive i deres plantevalg.

Selektionen foregår i højere grad på plantesamfund eller på udvalgte græsningsområder end på arter. De har svært ved at fravælge en enkelt dårligt smagende plante, visne plantedele eller små vedplanter.

Græsningsmåden betyder også, at plantevæksten skal have en vis højde, for at de kan få fat med tungen.

Gødningsklatter

Dyrene lægger deres gødning tilfældigt, hvilket medfører en mosaik af vegetation, der nogle steder er høj og næringspåvirket.

Kvæg undgår de steder, de for nylig har efterladt gødning på. Efter nogen tid foretrækker de igen vegetationen her, da den er friskere og mere næringsrig.

Fotograf: Karen Dalsgaard

Offentlig adgang til arealer med kvæg

I forhold til publikum vil det ofte være et problem at have en tyr gående. Det samme gælder arealer, hvor der er køer, der kælver. Her kan koens stærke moderinstinkter være en risiko for besøgende, hvis de kommer mellem ko og kalv. Der bør aldrig tages hunde med ind på græsarealer med kvæg, fordi kvæget kan føle sig truet af dem. Det gælder både løsgående hunde og hunde i snor.

Andet

Afgræsning af våde arealer kræver, at der også er tørre, plane områder, hvor kvæget kan hvile sig.

Naturarealer er normalt bedst egnede til kødkvæg eller ungdyr af malkekvægsbesætninger. Arealerne er som regel for næringsfattige til malkekøer, og fluer og myg kan give problemer med fluestik i patterne. Nogle naturarealer har for lav produktivitet til diegivende og højdrægtige dyr.

Ekstensiv og intensiv racer

Kødkvægsracer har generelt en bedre evne til at udnytte forskellige foderemner med lavt næringsstofindhold end kvæg af malkeracer. Derfor er det normalt kødkvæg, der bruges til naturpleje. Ungdyr af malkekvæg kan også indgå i naturpleje.

Kødkvægsracerne kan opdeles i ekstensive og intensive racer, hvor de ekstensive racer er de racer der er bedst tilpasset livet på ekstensive arealer. Dvs. at de er mere hårdføre og nøjsomme end de intensive racer. Desuden har de lette kælvninger og gode moderegenskaber. Generelt er de intensive racer større og tungere end de ekstensive racer med stor vækstkapacitet og god slagtekvalitet. De intensive racer har behov for mere næringsrigt foder for at udnytte vækstpotentialet. Goldkøer af intensiv race kan bedre klare sig på arealer med lavt næringsstofindhold.

Fotograf: Ivan Guldager

Oversigt over ekstensive og intensive racer (ikke prioriteret rækkefølge)

Ekstensiv race	Naturpleje	Øvrige bemærkninger
Skotsk Højlandskvæg	Meget hårdfør. Udnytter foder med lav næringsværdi, bl.a. lyng. Trives bedst udendørs hele året, tåler kulde og varme.	Meget høj produktiv levealder.
Hereford	Hårdfør. Små krav til foderkvalitet.	Tyk vinterpels.
Angus	Hårdfør, nøjsom.	
Dexter	Hårdfør. Skånsom for arealerne pga. størrelsen. Våde arealer optrædes mindre end ved store dyr.	Tykpelset, tåler koldt og vådt vejr. Den mindste race, ca. 110 cm høj. Kan blive gammel.
Korthorn	Hårdfør, nøjsom.	Danmarks ældste kødkvægsrace.
Galloway	Meget hårdfør, skånsom, nøjsom, stor vom kan optage store mængder grovfoder. Kan klare sig på stride græsser og træagtige vækster. Især egnet til helårsgræsning.	Tykpelset, tåler koldt og vådt vejr, ikke så godt varme. Relativ langsom vækst.
Heckkvæg	Hårdfør, nøjsom.	Ligheder med uroksen, der er uddød.

Intensive racer

Charolais	Goldkøer gode til naturpleje.	
Limousine	Goldkøer gode til naturpleje.	Mest udbredte kødkvægsrace i DK.
Simmental	Goldkøer gode til naturpleje.	Primært meget intensiv kødproduktion.
Piemontese	Goldkøer gode til naturpleje.	Gode slagteresultater. Kødegenskaber bevares ved krydsning.
Salers	Hårdfør. Kan udnytte ringe græsgange.	
Blonde d'Aquitaine	Goldkøer er gode til naturpleje.	Voldsom tilvækstevne ved adgang til tilskudsfoder.

Kilde: Kødkvæg som naturplejere - En manual omkring afgræsning af naturarealer med kødkvæg og Per Spleth, Videncentret for Landbrug, Kvæg

Kilder

- o [Græsning og høslæt i naturplejen, Rita M. Buttenschøn](#)
- o [Kødkvæg som naturplejere - En manual omkring afgræsning af naturarealer med kødkvæg](#)

Fotograf: Heidi Buur Holbeck